

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพปัจจุบันมีปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นในทุกเขตชุมชนเมือง ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยมีแนวโน้มจะรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากอัตรา เศรษฐกิจและใช้สิ่งของของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้จำนวนขยะมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เช่น เมื่อปี พ.ศ.2543 มีขยะมูลฝอยที่เกิดจากชุมชนทั่วประเทศถึง 38,280 ตันต่อวัน หรือ 13.9 ล้านตันต่อปี เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2533 ประมาณวันละ 400 ตัน ซึ่งในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าอัตราการเพิ่มของขยะโดยเฉลี่ยร้อยละ 1 ต่อปี สามารถกำจัดขยะได้เพียง 500 ตันต่อวันเท่านั้น (เกื้อเกษร ฤกษ์พรพิพัฒน์, 2544 : 14) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการขยะไม่ค่อยมีประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องเหมาะสม สถานที่สำหรับขนถ่ายขยะมูลฝอยไปฝังกลบหายาก มีราคาแพง และไม่เป็นที่ยอมรับของสาธารณชน ทั้งนี้เพราะขาดความเชื่อมั่นในด้านเทคนิควิธีการและการจัดการอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ ต่อสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ และทรัพยากรธรรมชาติ

วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการมูลฝอยในชุมชนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพก็คือให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายและปัญหาที่เกิดจากมูลฝอย การสร้างจิตสำนึกและทัศนคติที่ทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ แหล่งกำเนิด การส่งเสริมหรือกระตุ้นให้มีการแยกมูลฝอยและหมุนเวียนใช้ใหม่อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะเป็นการลดจำนวนมูลฝอยลงได้อีกวิธีหนึ่ง แม้จะตั้งต้นเป็นการควบคุมไปกับการส่งเสริมให้กันในสังคมช่วงกันลดขยะมูลฝอย หลักเกี่ยงการก่อขยะมูลฝอยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภควัตถุต่อมูลฝอยโดยไม่จำเป็น การทำลายมูลฝอยโดยวิธีฝังกลบและการเผาไหม้ในประเทศต่าง ๆ เล็งเห็นว่าเป็นวิธีที่ไม่สามารถลดปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากได้ บุคคลและหน่วยงานหลายฝ่ายจึงพยายามหามาตรการต่าง ๆ เพื่อจัดทำนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม ซึ่งต่างเห็นสอดคล้องกันว่าน่าจะแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการก่อและทิ้งขยะมูลฝอยในส่วนของผู้ผลิตและผู้บริโภค ด้วยการส่งเสริมให้หลักเกี่ยงการก่อให้เกิดขยะมูลฝอยให้น้อยที่สุด พร้อมทั้งกระตุ้นให้มีการลดปริมาณขยะมูลฝอยและสนับสนุนการนำขยะมูลฝอยชนิดต่าง ๆ ไปหมุนเวียนใช้ประโยชน์ใหม่ให้มากขึ้น

วิธีการกำจัดที่มีประสิทธิภาพคนในชุมชนจำเป็นต้องร่วมมือกันในลักษณะที่มีการประสานงานกันทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 2540 มาตรา 69 ที่กล่าวถึง สิทธิ หน้าที่ของประชาชนในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการกำจัดขยะมูลฝอยด้วย

เทศบาลเมืองบุรีรัมย์เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการรักษาความสะอาดของท้องถิ่นเทศบาลมีโครงการรักษาความสะอาดโดยส่งเสริมให้ประชาชนได้นำขยะมาใช้ใหม่ รณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะและจัดสภาพณ์ขยะของเหลือใช้ เนื่องจากโครงการนี้เป็น โครงการที่ เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นโครงการที่มีประโยชน์ ผู้วิจัยซึ่งเป็นพนักงานคนหนึ่งของเทศบาลเมืองบุรีรัมย์และเทศบาลที่บุรีรัมย์ มีความสนใจที่จะศึกษากรณี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนา แก้ไขปัญหาขยะให้แก่ชุมชนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
2. ทำให้ทราบปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์
3. เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการภายใต้ขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

2. พื้นที่วิจัยคือ ชุมชน 3 แห่ง ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ชุมชนหลังศาล ชุมชนเทศบาล และชุมชนตลาด บ.ช.ส.

3. ประชากร ประกอบด้วยประชาชนชุมชน 3 แห่ง ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ได้แก่ ชุมชนหลังศาล ชุมชนเทศบาล และชุมชนตลาด บ.ช.ส. ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,577 คน

4. กลุ่มตัวอย่างได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ ทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2542 :146) ประกอบด้วยประชาชน ได้แก่ ชุมชนหลังศาล ชุมชนเทศบาล และ ชุมชนตลาด บ.ช.ส. ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 373 คน

5. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วม และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

ข้อตกลงเบื้องต้น

เทศบาลเมืองบุรีรัมย์มีทั้งหมด 17 ชุมชน แต่ผู้ศึกษาทำการศึกษานเฉพาะประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชุมชนเพียง 3 ชุมชนเท่านั้น คือ ชุมชนหลังศาล ชุมชนเทศบาล และชุมชนตลาด บ.ช.ส. เพราะเห็นชุมชนที่เข้าร่วมโครงการตลาดนัดขยะของเหลือใช้ ของเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ผลการศึกษาอาจจะไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาขยะมูลฝอย หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความร่วมมือและการปฏิบัติของประชาชนในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ การติดตามประเมินผล

3. ปัจจัยการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำ ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงาน การได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์

4. ขยะมูลฝอย หมายถึง บรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่เหลือจากกิจกรรมจำเป็นใช้ซึ่งในขณะนั้นคนไม่ต้องการ ทั้งนี้รวมตลอดถึงเศษผ้า เศษอาหาร มูลสัตว์ ซากสัตว์ เล้า ฝุ่นละออง และเศษวัสดุสิ่งของที่เก็บกวาดจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลาด ร้านค้า ถนน ตลาด โรงงานอุตสาหกรรม และอื่น ๆ

5. ประชาชน หมายถึง ผู้ที่ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย และอยู่ในในเขต เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ทั้ง 3 ชุมชน

6. เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ หมายถึง พื้นที่ในเขตรับผิดชอบควบคุม ดูแล และบริหารงานของสำนักงานเทศบาลเมืองบุรีรัมย์มีพื้นที่ 6.8 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมประชากรรองและประชากรแฝงประมาณ 27,939 คน และมีเขตการปกครองครอบคลุมพื้นที่ 1 ตำบล คือ ตำบลในเมืองทั้งตำบล

7. การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง วิธีการจัดการเพื่อทำให้ขยะมูลฝอยพ้นไปจากวงจรปัญหา หรือหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะต้องทำให้ขยะมูลฝอยแปรสภาพกลับเข้าสู่ระบบนิเวศน์โดยหมดลักษณะมลพิษของหน่วยงานและบุคคลที่รับผิดชอบ